

4.

Gotlands fårmärken.

I *Samfundet för Nordiska museets främjande 1893 och 1894*, meddelanden utgifna af A. HAZELIUS, förekommer å sid. 39 o. f. en uppsats af dr F. SVENONIUS om lapparnes renmärken, och påvisar författaren i den samma, huru en slående likhet förefinnes mellan dessa och de isländska fårmärkena. Vi ega sådana likheter närmare inom Sverges landamären — bland annat och i synnerligen genomfördt skick på Gotland.¹

Gotlänningen har, sedan man vet ej huru lång tid till baka, egt ej blott sina på redskap och döda ting ristade samt senare under dokument i stället för namnet tecknade bomärken utan ock sina i lammens (och ursprungligen äfven i andra utegående husdjurs) öron inklipta märken. Redan den gamla Gutalagen, sådan vi hafva honom upptecknad från omkring midten af 1300-talet, talar i flere kapitel om dylika egendomstecken för djur.

Dock äro de helt visst af ännu vida högre ålder. I arf hafva de gått från far till son släktled efter släktled genom många århundraden. Skriftliga uppteckningar af de samma torde ock i jämförelsevis äldre tid hafva funnits bland folket, ehuru man nu ej känner någon sådan. P. A. SÄVE omförmäler visserligen i sina

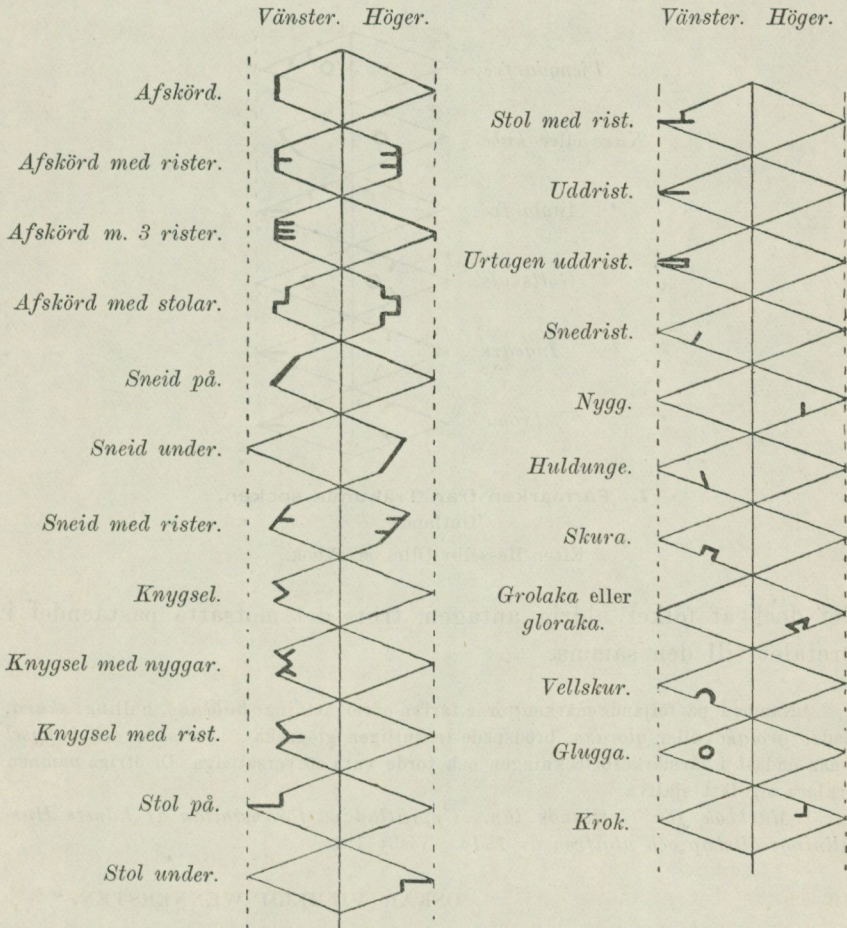
¹ Endast Västergarns socken saknar helt och hållet fårmärken (troligen beroende därpå, att där ej funnits någon större fårafvel).

Gotländska samlingar, del 3, sid. 233 och följ. under nr 387, rubriken »Gotländska gårdsmärken», att han på Slite hos en handlande J. V. Ekman påträffat en rätt gammal *Boskaps-märke-Bok*, skriven i 8:o med gammal svensk stil och omfattande norra häradet, för hvilket den gamla landsindelningen uti ting, hälfter och fjärdingar vid bokens utarbetande följts — en indelning, som dock ingalunda klyfver jämt hvarken socknar eller pastorat. På grund af Säves anteckningar om och ur sagda bok drar jag dock den slutsatsen, att här föreligger ett intressant om ock mindre väl lyckadt försök af någon lärd gotlänning från 1700-talet att omarbета eller möjligen vetenskapligt systematisera de gotländska färmärkena. Sådana arbeten hafva för öfrigt framkommit i nyare tid äfven från folkets sida. Så inlämnade en F. Palmqvist i Eke (enligt Säve) 1866 och 1867 till Gotlands landsting ett förslag till i system satta, nya boskapsmärken, hvilket dock slutligen vardt afslaget.

För den fullständiga kännedom vi ega om märkena, sådana de varit från urminnes och sådana de fortfarande bibehålla sig bland fårodlande gotlandsbönder, ha vi att tacka den ej länge sedan aflidne Hesselby-Olle, en begåfvad man af gamla stammen,¹ hvilken lärt sig sin skrifkonst genom att rita med pinne i de ambulerande skolornas sandbänkar och genom att pränta efter tryck, och hvilken hade mera lust för funderingar än för skötandet af fädernegården vid Hesselby i Linde, den han ock måste lämna för skuld. Då han ej hade råd eller tillfälle att ge ut sin märkbok från trycket, skref han i stället det ena exemplaret efter det andra och sålde dessa sedan till ett pris af 1 krona 72 öre per styck. Det berättas, att åtgången var så god, att »han ej hann skrifva före»; och kunde det då hända, att han hjälpte sig ur bryderiet genom att låna hem något redan såldt exemplar för att helt enkelt än en gång sälja detta. Få exemplar äro nu något så när i behåll. Alldeles helt torde endast det i Gotlands i Uppsala studerande nations biblioteks samling befintliga exemplaret vara — ett märkligt papper

¹ Han var så minnesstyf, att han kunde på rak arm redogöra för 1,904 gotländska gårdsegares färmärken.

redan i afseende på sin utstyrsel för öfrigt. Detta exemplar är dagtecknadt den 7 juni 1881, omfattar 66 onummerade sidor i långt katekesformat, och är bundet i ett stycke gammal kartong, tagen från

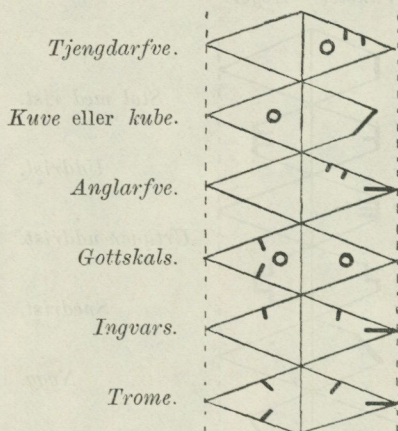
6. Gotländska fårmärken.

Efter Hesselby-Olles märkbok.

någon förstörd ask. Pärmen tjänstgör på samma gång som titelblad. Arbetet afslutas med en förteckning öfver olika märkens namn och med ett sammandrag efter jordeboken rörande Gotlands socknar och

hemmantal. Vi anföra här de olika enkla märkenas namn (bild 6)¹ samt en kopia af märkena för Träkumla socken (bild 7).

Slutligen må anmärkas, att 1844 utgafs på föranstaltan af länets hushållningsällskap en märkbok för Gotlands län.² Denna

7. Färmärken från Träkumla socken,
Gotland.

Efter Hesselby-Olles märkbok.

blef dock af folket aldrig antagen, trots det motsatta påståendet i företalet till den samma.

¹ Namnen på följande märken tordearfva öfversättning: *huldung*, hulling; *skura*, spade; *grolaka* eller *gloraka*, brödspade (egentligen glödraka). *Vellskur* och *knygsel* finnas endast i färmärkesbeteckningen och torde vara öfversättliga. De öfriga namnen förklara sig lätt själfva.

² Märkbok för Gottlands län. Upprättad på föranstaltan af Länets Hushållningssällskap och utgifven år 1844. Visby 1844.

OSKAR VILHELM WENNERSTEN.

